

Hướng tới quy hoạch xây dựng “các thành phố xanh” ở Việt Nam

TS. Vũ thị Vinh
Trường Đại học Kiến trúc Hà Nội

Theo ước tính của cơ quan Liên hợp quốc, dân số các thành phố trên thế giới sẽ từ 2,4 tỷ năm 1990 tăng lên khoảng 5,5 tỷ vào năm 2025. Cũng theo con số ước tính này thì trong 25 năm tới dân số trên hành tinh của chúng ta vào khoảng 7 tỷ người. Như vậy số dân thành phố sẽ chiếm khoảng 2/3 dân số trên thế giới và các nhà nghiên cứu về đô thị cũng đã dự đoán chúng ta sẽ chứng kiến một đợt di tản chưa từng thấy của dân cư từ nông thôn ra thành thị. Vào năm 2025 có tới 135 thành phố có số dân lớn hơn 4 triệu người, trong đó có nhiều thành phố mà số dân từ 20-30 triệu. Chúng ta sẽ sống trong một môi trường đô thị có dân số khổng lồ.

Ô nhiễm môi trường và việc làm. Nạn tắc nghẽn giao thông ở các nước đang phát triển.

Dr. William Jordan thành viên Hội đồng cố vấn hiệp hội quốc tế về quản lý và phục hồi sinh thái cho rằng: “Kết quả của sự tăng dân số đô thị sẽ

làm cho mối liên hệ của nhân loại với thiên nhiên ngày càng xa cách... Chúng ta đã phát triển quá nhanh các thành phố thiếu màu xanh trong bao thế kỷ qua và đã gây ra những ảnh hưởng xấu đến đời sống tự nhiên, hoang dã. Ngày nay chúng ta đang tìm trở lại, đang cố gắng sao cho thiên nhiên trở thành một phần không thể thiếu được trong cuộc sống của môi trường đô thị, trong mỗi ngôi nhà của mình...” Thành phố xanh là một trong các sáng kiến về bảo vệ môi sinh đô thị.

Vào đầu những năm 1960 trên thế giới xuất hiện một trào lưu có tên gọi “Trở về với miền đất tự nhiên” để nhắc là chúng ta đã xây dựng quá nhiều và thiên nhiên cũng đã bị phá hoại quá nhiều. Vào thập kỷ 70 các nhà nghiên cứu về môi trường sinh thái đô thị đã bắt đầu thảo luận với sự tiếp cận sinh thái trong thiết kế cảnh quan đô thị và năm 1983 tại Vương quốc Anh đã tổ chức một hội thảo giữa các nhà sinh thái học

và các nhà thiết kế cảnh quan, và khái niệm “thành phố xanh” đã được các nhà nghiên cứu đề cập. Trong bài này tôi xin giới thiệu 2 quan niệm tiêu biểu về “thành phố xanh”

Định nghĩa thành phố xanh của Michael Hough (cố vấn đặc biệt – trưởng ban nghiên cứu và thiết kế của chương trình tự nhiên hóa Canada).

Thành phố xanh là một khái niệm liên quan tới sinh học và xã hội, tạo nên môi trường đa dạng và phong phú hơn. Nó là một vấn đề mà cả chính phủ và mỗi cá nhân cùng hành động, đồng thời nó dựa trên một số nguyên tắc sau:

- Tính kinh tế của các phương cách - đó là sự chi phí về nguyên liệu và đầu tư ... là thấp nhất nhưng thu được hiệu quả là cao nhất.

- Tính đa dạng của đô thị là sự kết hợp hài hòa giữa nhiều loại hình không gian: không gian đô thị thô cứng, các khu chợ, các quảng trường náo nhiệt, các khung cảnh đồng ruộng và các khu

Ô nhiễm môi trường và việc làm.

Nạn tắc nghẽn giao thông ở các nước đang phát triển

"Thành phố xanh ngẫu nhiên"

vườn, công viên, cây xanh...

- Sản xuất tương thích với môi trường.

- Làm giàu hơn tính thiên nhiên của nơi ở.

- Giáo dục môi trường bắt đầu từ mỗi gia đình.

Quan điểm thành phố xanh của Tiến sĩ Rashinir Mayur (Giám đốc Viện Môi trường Đô thị Bombay - Ấn Độ). Đó là khuynh hướng tự nhiên để phản ứng lại các thành phố khổng lồ mà chúng ta đã tạo ra. Thành phố xanh được xây dựng trên cơ sở những nguyên tắc sau:

- Thành phố không quá nhiều người

- Đa dạng về không gian, thiên nhiên, sinh vật...

- Tái sử dụng các chất thải tạo ra nguồn tài nguyên

- Là thành phố sạch và lành mạnh.

- Được xây dựng theo quy hoạch, ... hài hoà

- Thành phố được bảo tồn với các lễ hội phong phú.

- Là nơi cung cấp nhiều cơ hội cho mọi người...

Qua 2 quan điểm về thành phố xanh đã nêu trên các tác giả đã đưa ra một khái niệm rộng lớn để kiểm định lại hình thái của thành phố và môi trường sống của nhân loại cần phải được cấu trúc như thế nào về mặt sinh thái. Đồng thời với cơ cấu ấy đòi hỏi các nền văn minh phải chọn lựa kỹ lưỡng một đường

lối đúng trong phát triển đô thị sao cho nó không lặp lại các tiêu cực, các mặt hạn chế mà các mô hình phát triển của nhiều thế kỷ trước đã gặp phải. Để khắc phục những tiêu cực và hạn chế đó nhiều nhà Quy hoạch và Môi trường đô thị đã đề cập tới các giải pháp "làm xanh" thành phố.

Theo David Moriss (Mỹ) : Mỗi quốc gia, mỗi khu vực và mỗi cộng đồng có thể tạo màu xanh cho đô thị theo những cách thức phù hợp với riêng mình. Điều quan trọng nó đòi hỏi có sự tham gia của những tổ chức cộng đồng ở nông thôn cũng như đô thị để quản lý nguồn tài nguyên thiên nhiên của họ. Song vẫn để tạo màu xanh cho đô thị không chỉ ở mỗi quốc gia riêng lẻ mà vấn đề được thực hiện tốt nhất trong bối cảnh toàn cầu. Ví dụ như sự bất bình đẳng trong các thực tế thương mại hiện nay của các nước phát triển và kém phát triển cũng sẽ tạo nên những khó khăn về bảo vệ môi trường của các nước kém phát triển do khai thác cạn kiệt nguồn tài nguyên thiên nhiên. Ngày nay đã có nhiều thử nghiệm về làm xanh thành phố như ở Nhật, Malaixia, Singapore, Braxin, Mỹ, Canada, Anh, Hà Lan....

Theo ông Etsutakumei – nhà Quy hoạch, Giáo sư của Trường đại học Tôkyô Nhật Bản cho biết : Màu xanh là mẫu dụ dàng và dễ chịu , nó có thể đem đến cho con người sự trấn tĩnh, yên ổn và sáng khoái. Con người sẽ có cảm

Trông trông để cải thiện điều kiện sống tại các đô thị ở các nước kém phát triển

giác dễ chịu nhất khi màu xanh lục đạt tới 25% trong thị giác. Một điều tra khác cũng cho thấy tại một số vùng, người dân có tuổi thọ trung bình cao, thì tỷ lệ màu xanh trong thị giác bình quân đạt từ 15% trở lên. Do vậy theo ông "Làm xanh hoá đất đai là một nguồn tài nguyên quan trọng của xã hội, xanh hoá đô thị là nâng cao hiệu ích sinh thái của thành phố". Để thực hiện điều này người Nhật đã có cuộc vận động "Màu xanh đến tận nhà".

Đối với nhiều thành phố ở châu Á thuộc các nước đang phát triển dòng người di cư từ nông thôn ra thành phố để kiếm sống đã tạo nên một áp lực lớn trong vấn đề tìm kiếm chỗ ở. Những người di cư đã lấn chiếm các không gian mà ở đó không thể xây dựng bình thường, trên các vùng đất trũng hoặc các sườn dốc... Họ đã trồng cây, chăn nuôi ở ngay trong các khu ở "ổ chuột" đông đúc, tận dụng mọi khoảng không, đất trống có thể sử dụng để trồng rau vv.. Một cách tự nhiên họ đã tái sử dụng chất thải cho việc sản xuất thực phẩm, theo giáo sư France Bequeth – (chuyên gia nghiên cứu về môi trường và xã hội thuộc trường đại học tổng hợp Toronto Canada): "Ngày nay trên các sân thượng, ban công, thậm chí trong các hầm cầu thang, những công dân của thành phố trồng cây ngày càng nhiều. Những người ở các nước giàu trồng cây để giải trí, còn các nước nghèo, trồng

Phong trào “xanh, sạch, đẹp” tại các Đô thị ở Việt Nam

cây để sống còn” và ông đã gọi các thành phố này là “**Thành phố xanh ngẫu nhiên**” đó là kết quả của những người nghèo trong khu vực ít điều kiện tài nguyên tạo ra phục vụ cho cuộc sống, cho sự tồn tại của họ mà không có ý thức rõ ràng về sinh thái và môi trường của thành phố.

“Thành phố xanh ngẫu nhiên”- Trông trộm để cải thiện điều kiện sống tại các đô thị ở các nước kém phát triển.

Cũng xuất phát từ quan điểm đó từ năm 1991 UNDP đã có một chương trình nghiên cứu về “**Nền nông nghiệp đô thị và vấn đề cư trú của con người**”. Trong đó nền nông nghiệp ứng dụng các biện pháp thâm canh sử dụng và tái sử dụng các tài nguyên thiên nhiên và rác thải của thành phố để sản xuất các loại rau và chăn nuôi gia súc.

Để làm “**xanh hóa đô thị**” các nhà nghiên cứu quy hoạch của Trung Quốc đã đưa ra 5 biện pháp để thực hiện.

1. Tạo vành đai xanh hình nêm, và quanh thành phố
2. Trồng cây dọc theo các đường cao tốc, cạnh các cầu vượt.
3. Xanh hoá quảng trường.
4. Xanh hoá các tiểu khu nhà ở.
5. Xanh hoá gia đình

Việt Nam hướng tới quy hoạch các thành phố xanh.

Nước ta nằm trong vùng nhiệt đới nóng ẩm, bốn mùa cây cối xanh tươi đã từ lâu vào dịp đầu xuân khi sinh thời Bác Hồ vận động nhân dân tham gia “**Tết trồng cây**”. Nhiều phong trào phát động và được nhân dân tích cực hưởng ứng như phong trào “**Xanh, Sạch, Đẹp**” của

các đô thị, phong trào “**xanh hoá môi trường**” của các trường trung học trong cả nước...

Phong trào “xanh, sạch, đẹp” tại các đô thị Việt Nam.

Tháng 3/1999 tại hội nghị “**Công bố định hướng quy hoạch phát triển đô thị Việt Nam và định hướng phát triển cấp nước đô thị Việt Nam đến năm 2002**”, Bộ khoa học công nghệ và môi trường đã đưa ra những định hướng lớn về vấn đề bảo vệ môi trường cảnh quan thiên nhiên, giữ gìn cân bằng sinh thái trong quy hoạch phát triển đô thị. Trong đó có 10 nội dung chính cần được thực hiện bao gồm:

- Nâng cấp hệ thống thoát nước.
- Nâng cấp hệ thống giao thông.
- Phủ xanh thành phố.
- Đảm bảo tốt môi trường xây dựng.
- Cải thiện nhà ở chuột.
- Đảm bảo sức khỏe môi trường.
- Kiểm soát ô nhiễm nước.
- Kiểm soát ô nhiễm khí.
- Quy hoạch sử dụng đất.
- Quản lý chất thải rắn.

Bộ xây dựng cũng đã đưa ra 10 nguyên tắc phát triển ổn định, bền vững và trường tồn các đô thị Việt Nam:

1. Vị trí, chức năng của đô thị phù hợp trong hệ thống đô thị cả nước, của vùng và địa phương.

2. Cơ sở kinh tế - kỹ thuật tạo động lực phát triển cân đối với quy mô của đô thị.

3. Các chỉ tiêu kinh tế- kỹ thuật, dân số, xã hội và môi trường đạt được tương xứng với cấp và loại đô thị

4. Cơ cấu quy hoạch xây dựng đô

thị hợp lý, phù hợp với quá trình phát triển trước mắt và tương lai.

5. Xây dựng cơ sở hạ tầng kỹ thuật và xã hội đồng bộ với trình độ hiện đại hoặc thích hợp, tùy thuộc vào yêu cầu khai thác và sử dụng của từng khu vực trong đô thị.

6. Kết hợp hài hoà giữa cải tạo với xây dựng mới, coi trọng việc giữ gìn bản sắc văn hoá, truyền thống dân tộc và việc áp dụng các tiến bộ khoa học - kỹ thuật, công nghệ mới để tiến lên tiên tiến, hiện đại.

7. Có kế hoạch, chương trình và các dự án đầu tư thiết thực, khả thi, phù hợp với khả năng tạo vốn và điều kiện kinh tế, xã hội của từng địa phương.

8. Tổ chức hợp lý môi sinh và bảo vệ môi trường, đảm bảo giữ gìn cân bằng sinh thái đô thị, phòng chống thiên tai và các sự cố công nghệ có thể xảy ra.

9. Hoạch định các chính sách, cơ chế phù hợp với hoàn cảnh của địa phương, giải phóng các tiềm năng, khơi thông được mọi nguồn lực để phát triển mạnh mẽ đô thị, nhưng vẫn giữ được trật tự kỷ cương và tăng cường kiểm soát sự phát triển của đô thị theo quy hoạch và pháp luật.

10. Kết hợp phát triển đô thị với đảm bảo an ninh, quốc phòng và an toàn xã hội.

Trên quan điểm các nhà lý luận đã đưa ra về thành phố xanh, có thể nói rằng 10 nguyên tắc nêu trên chính là cơ sở để Việt Nam hướng tới việc quy hoạch xây dựng các “**Thành phố xanh**” mà thế giới đang kêu gọi.